

Demográfiai robbanás a világban és a kínai nép növekedése

Boros Annabella

Kiss Nikolett

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Konzulens: Dr. Hekáné Dr. Szondi Ildikó, PhD, egyetemi docens

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Demográfiai robbanás a világban	4
3. Kína történeti demográfiája	4
3.1. Óskor, ókor Kínában	4
3.2. A kínai középkor.....	6
3.3. A kínai újkor	8
4. Kína népességét befolyásoló tényezők az első modern népszámlálás óta	10
5. A népességrobbanás a világban.....	13
6. Népesedéspolitika.....	15
7. Népességszám alakulása Kínában.....	16
7.1. Előrejelzések	16
7.2. Népsűrűség	18
8. A globális népesedés statisztikai adatai.....	19
9. A túlnépesedés hatásai.....	21
9.1. A túlnépesedés hatásairól általában	21
9.2. A túlnépesedés következményei Kínában	23
9.2.1. Korösszetétel.....	23
9.2.3. A városi és falusi népesség aránya	26
10. Összegzés.....	28

1. Bevezetés

Napjainkra nyilvánvalóvá vált, hogy a legnagyobb globális kihívás a bolygó túlnépesedése, ezért választottuk ezt központi témánknak. Mivel Kínában nagyarányú népességnövekedés ment végbe a történelem során, így ennek bemutatására nagyobb hangsúlyt fektetünk.

A dolgozat első felében meghatározzuk a demográfiai robbanás fogalmát, illetve bemutatjuk a népesedési trendeket. Feltárjuk kialakulásának okait, folyamatát.

A népességrobbanásnak az egész világot érintő következményei vannak. Összefüggésben áll olyan globális problémákkal, mint például a klímaváltozás, a környezetszennyezés vagy az éhínség.

A népességnövekedés először a fejlett ipari országokban jelentkezett, mára már szinte kizárólag a fejlődő országokban zajlik. Az egyik legnagyobb mértékű növekedés Kínában tapasztalható.

Kína minden bizonnyal az egyik legnagyobb jelentőséggel bíró ország mind napjainkat, mind a korábbi korokat nézve. Kereskedelme már az ókortól fogva jelentős, és ma is temérdek áruval találkozhatunk, melyet Kínából importálnak hazánkba, de egész Európába is. A fejlettségi szintet tekintve is az élen jár. Ez az ókorra is elmondható, bár az ipari forradalomnak köszönhetően a későbbiekben Európa megelőzte Kínát, aminek így egyik legfontosabb célja a felzárkózás lett, ami sikerült is neki. Ráadásul Kína mára már úgy gondoljuk kimondható, hogy nagyhatalommá vált. Mindezek miatt szeretnénk bemutatni az utat, ami alatt Kína elérte mai állapotát. Ebben minden bizonnyal nagy jelentősége volt a népesség gyors gyarapodásának, bár ez mára már inkább problémát jelent az országnak.

A dolgozatban a demográfiai adatokra összpontosítunk, de a változások hátterét is feltárjuk, mivel csak ezzel együtt láthatóak az ok-okozati tényezők, s érthetőek meg a folyamatok. Vizsgálódásunk során elméleti kutatásokra, művekre és statisztikai adatokra hagyatkozunk. Kutatásunk egészen az őskortól napjainkig tart, illetve szólnunk a jövőben várható népességszám alakulására vonatkozó elméletekről. Végezetül felsorolunk megoldási javaslatokat, melyekkel csökkenteni lehet a népesség növekedését, és amelyekkel kezelni lehet a nagy népességszámból fakadó problémákat.

2. Demográfiai robbanás a világban

A demográfiai robbanást korunk legjelentősebb globális problémájának tekinthetjük. Kibontakozása az 1950-es évekre tehető, hiszen az 1960-as évek elején napvilágra került népszámlálási adatok alapján vált nyilvánvalóvá. Feljegyzések és becslések minden kétséget kizáróan jelzik, hogy a világ népessége sok ezer éven keresztül igen lassan változott, de az utóbbi évtizedek gyors népességnövekedése példa nélküli a történelemben. Éppen ezért gyakran nevezik ezt a jelenséget népességrobbanásnak.¹

Az emberiség történelme folyamán mindig is megfigyelhető volt egy lassú, fokozatos, időről időre népességfogyással tarkított lélekszám-növekedés. Azonban ennek megvoltak a korlátai, mint az adott földrajzi környezetben megtermelhető maximális élelmiszer-mennyiség, vagy a technikai színvonalnak megfelelő higiénés, illetve egészségügyi viszonyok.²

A kőkorszakban, a történelem előtti szakaszban a népességszám majdnem állandó volt, vagy csekély mértékben emelkedett. Az emelkedés igen lassú mértékű volt, melyet főként a magas halálozási arány korlátozott. A népességszám csak Krisztus születése körül érte el a 200 és 400 millió közötti értéket.

Az őstörténeti és a történeti szakaszban az átlagéletkor a történelem előtti szakaszhoz képest 20 évről 35-re emelkedett. A kultúra fejlődése nagymértékben felgyorsult, mely hozzájárult a népességszám növekedéséhez. A Kr. u. első évezredben a 200-400 milliós érték állandósult. A középkorban viszont a pestis és a járványok miatt 30-60%-kal csökkent. 1650-ben mintegy 470-545 millió lakója volt a Földnek.³

Jelenleg, a modern kori kultúra szakaszában a népesség száma meghaladta a 7 milliárd főt.

3. Kína történeti demográfiája

3.1. Őskor, ókor Kínában

A kínai nép elképzelése szerint országuk területén az idők kezdete óta kínaiak éltek. Ezzel szemben a régészeti maradványok alapján nem tudták megállapítani, hogy az előbbi állítás igaz-e valójában. Az állítás mellett áll a mai Kína területén talált leletek folyamatossága és száma (kb. 7000 lelőhelyet tártak fel). A legrégebbi leletet 8 millió évesre becsülik (Rama-pithecus). Másik

¹Surányi Sándor: Források, népesedés és fenntartható fejlődés a globális gazdaságban. Aula Kiadó Kft, Budapest, 2001. 261-262. o.

²Kaiser Ferenc: A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai. In. Nemzet és biztonság – Biztonságpolitikai szemle. IV/8 27-28. o.

³Herwig Birg: A világ népessége. Corvina Kiadó Kft, Budapest, 2005. 18-20. o.

őskori lelet az ún. pekingi ősember (*Sinanthropus pekinensis*), mely több, mint fél millió éves. Ők már közösségekben, félszáz fős csoportokban éltek, és barlangokban laktak.⁴

A kínai kultúra eredete legalább 5-6 ezer évesre tehető, mivel Kr. e. 4000-3000 körül már bizonyíthatóan korai virágkorát élte. Ekkor azonban még nem beszélhetünk egységes Kínáról vagy kínai civilizációról. Az emberek ősközösségi társadalomban, törzsi viszonyok között, elszigetelten éltek szétszóródva a Sárga-folyó völgyében.⁵

A kínaiak már korán felismerték a népességi adatok fontosságát, bár ekkor természetesen még nem ismerték a mai értelemben használt demográfiát. Kr. e. 2238-ban megtartották az első népszámlálást. Az adatok „... a föld minőségéről, a termékek mennyiségéről, a mezőgazdasági művelés fokáról...” szóltak „és csak másodlagosan az ókori Kínai birodalom lakosairól.”⁶ A népszámlálás ellenére csak becsült adatok állnak rendelkezésünkre ebből az időszakból: Kr. e. 2100 körül a népesség 4 millió fő lehetett

Az ezt követő időket a törzsek hatalmi harcai, összeütközései, zsarnokság, despotikus adóterhek, a parasztok kizsákmányolása jellemezte, ráadásul Kr. e. VI.-V. században megjelent a szegények és gazdagok közötti ellentét. Ezek a jellemzők demográfiai szempontból nem mondhatóak kedvezőnek.

Az ókori Kínában a „demográfiai” gondolkodók is megjelentek. A leghíresebb köztük Konfucius (Kr.e. 551-497), aki a földterület és a népességszám ideális arányszámát kutatta, s szükségességét hangsúlyozta. Ezen arány bármilyen irányú megváltoztatása a népesség elszegényedéséhez vezethet, így a filozófus szerint az állam feladata az ideális arány megteremtésének és fenntartásának figyelembe vételével való irányítás.⁷

Konfucius idejében is folytatódtak a fejedelmek hadakozásai egészen addig, amíg Csin Si Huang-ti Kr.e. 221-ben nem egyesítette a birodalmat. Ez azonban nem hozta meg a békét. A központi hatalommal szemben fegyveresen próbáltak fellépni, az adó- és robotterhek miatt a parasztok elégedetlenek voltak, parasztmegmozdulásokra is sor került. Mindezek ellenére a népesség a Kr. e.-i 2000 évben növekedett. Ezt a Kr. u. 2-ben tartott népszámlálás bizonyítja, melyet a Han dinasztia idején tartottak. A népesség ekkor hivatalosan 57 671 400 fő volt, mely 12 366 470 családot ölel magába. A tényleges népesség viszont valószínűleg több volt, mert a népszámlálás célja elsősorban az adóalanyok összeírása volt, s az emberek egy része feltehetően el akart rejtőzni az összeírás alól adóelkerülés céljából.⁸

⁴Polonyi Péter: Kína története. Kozmosz Könyvek, Budapest, 1988. 12-13. o.

⁵http://wiki.konfuciusintezet.hu/index.php/K%C3%ADna_t%C3%B6rt%C3%A9nete#.C5.90skor_.C3.A9s_a_kult.C3.BA9rh.C3.A9roszok_kora (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

⁶Gyémánt Richárd – Katona Tamás: Demográfia. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2010. 24. o.

⁷<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/oktatas-gazdasagtana/ch03s05.html> (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

⁸http://kommentar.info.hu/iras/2012_1/demografiai_folyamatok_kinaban (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

Az elkövetkezendő évszázadokból fennmaradt adatok és a mai becslések szerint a népesség száma nem változott jelentősen. A növekedést gátolta, hogy 17-ben aszály sújtotta Jangce-vidékét, s ezután éhínség következett. Emellett a birodalom a III. században darabokra hullott, újra hatalmi harcok folytak. Érdekes tény azonban, hogy a „háborúkat, felkeléseket, természeti katasztrófákat követő éveket leszámítva Kína mindig is relatív túlnépesedéssel küzdött, vagyis a rendelkezésre álló megművelhető földterületek nem vagy alig tudták eltartani a népességet.”⁹ Így az a következtetés vonható le, hogy az előbbi katasztrófáknak előnyös oldala is volt. Habár mivel ezek a hatások termékenység-csökkenést és a halálozások növekedését jelentették, így humanitárius szempontból – és véleményem szerint - mégsem mondhatóak pozitívnak.

3.2. A kínai középkor

618-ban megkezdődött a középkori Kína aranykora a Tang-dinasztia irányítása alatt. Az ezt megelőző háborúk azonban nagy emberveszteségeket követeltek. Példaként az előző császár, Jang-ti uralkodása alatt a Korea ellen folytatott egyik támadás során „háromszázezer frontharcosából alig háromezer tért haza.”¹⁰ A VII. században, a Tang-dinasztia korában (618–907) azonban a gazdaság virágzott – csökkentették az adókat, elrendelték a földosztást – s ennek köszönhetően a VIII. századra az ország lakossága meghaladta az 53 millió főt. Az aranykort ezüstkor követte a Szung-Birodalom korában (960-1279), s csak a XI. században a lakosság száma szinte megkétszereződött, s az északi területek 1126-os barbár megszállása előtt meghaladta a 100 millió főt.¹¹

A lakosság számát méginkább magasnak lehet tekinteni, ha figyelembe vesszük, hogy Kína háromnegyed része hegyvidék volt, s ezek a területek szinte néptelenek voltak. A népsűrűség a Csengtu medencében (a nyugati Szecsuan tartomány része), továbbá a Jangce alsó folyásának síkságain volt a legnagyobb. Ennek hátterében áll, hogy a Jangce-folyó fontos kereskedelmi útvonal is volt egyben, s egyik mellékfolyója Csengtu gazdag vidékéig vezetett.¹² Fontos megjegyezni, hogy Kína ekkor a világ legfejlettebb országa volt, s kereskedelme virágzott. Emellett Kína városai is rendkívül jelentősnek mondhatók. Kína fővárosának, Hangcsounak a lakossága 1275-ben meghaladta az egymillió főt, míg Európa legjelentősebb városait csak néhány tízezer (!) ember lakta. A Tang- és a Szung-dinasztia korában körülbelül három évente népszámlálásokat tartottak. Sajnos azonban ezeknek a dokumentumoknak nagy része nem maradt fenn. Azt viszont tudjuk, hogy a népszámlálásokon a személyeknek többek között meg

⁹ Lásd: előző lábjegyzet

¹⁰ Polonyi, 1988. 46. o.

¹¹ Jacques Gernet: Kína hétköznapijai a mongol hódítás előestéjén 1250-1276. Gondolat Kiadó, Budapest, 1980. 12-13. o.

¹² Gernet, 1980. 13. o.

kellett adniuk az általuk művelt földek területét, nagyságát, pontos elhelyezkedését, továbbá a parasztcsaládoknak és tagjaiknak nevét és életkorát is.¹³

Ezzel szemben pontos adatokat ismerünk Hangcsou lakosságáról: „1165 és 1173 között ezen a területen 104 669 családot írtak össze, vagyis ha családonként négy-öt személyt tekintünk a szokásos átlagnak, akkor a lakosság száma megközelíti a félmilliót”¹⁴ 1241 és 1252 között a családok száma 111 336, 1270 körül pedig 186 330 volt. A hangcsoui összeírásokban nem vették figyelembe sem az átutazókat, sem az itt állomásozó katonákat. A fővárosi lakosság növekedésében szerepet játszott, hogy a már korábban említett XII. századi északi barbár megszállás elől sokan menekültek ide. A nagy lakosságszámnak hátrányai is voltak: a lakásviszonyok nem voltak megfelelőek, a városban a házak szorosan egymás mellett álltak, minden területet beépítettek, amit lehetett. Ráadásul igen gyakoriak voltak a tűzvészek: előfordult, hogy évente több is pusztított. A legnagyobb tűz négy napig tartott, s 58 097 házat égetett fel. (A házak ekkor fából vagy bambuszból épültek.)¹⁵

A két dinasztia idejéből néhány társadalmi réteg számáról is fellelhetőek adatok: A VIII. században a hivatalnokok néhány ezren voltak, 1046-ban pedig már 18 700-an.¹⁶ A katonai tisztségviselők közül a szárazföldi hadsereg száma 960-ban 378 000, 1000-ben 900 000, 1041-ben pedig 1 259 000 fő. A Sung-Birodalomban fejlesztették ki a haditengerészetet: 1130-ban 3000, 1174-ben 21 000, 1237-ben 52 000 ember tartozott ide.¹⁷ A Sung-dinasztia korában császári nemesség tagjai több tízezeren voltak. A legszélesebb társadalmi réteget a parasztság, illetve a városokban a köznép alkotta.

A népesség számát a termékenység, a halálozások száma és a népvándorlás határozták és határozzák meg elsősorban. A kínai középkorra vonatkozólag én az első két dologra szeretnék kitérni. Ami a termékenységet illeti, Kínában fontosnak tartották a család továbbélését és folyamatosságát, így a szaporodást is. Elsősorban a fiúgyerekeknek volt nagy jelentőségük, ők vitték tovább a család tekintélyét. A várandós nők különböző orvosi, mágikus és vallási eszközöket is bevetettek, hogy leendő gyermekük fiú legyen. A szegény társadalmi rétegekben azonban kevés gyermek született. Ennek okai közé tartozik a gyermekhalandóság, a nyomor és hogy kevesebb ágyast tartottak. A szegénység miatt sokszor meg is ölték az újszülötteket: erre a célra szolgált egy vízzel teli dézsa, amit már a szülés előtt előkészítettek. A városokban kevésbé kegyetlen módszert alkalmaztak, itt az utcán hagyták a gyerekeket.¹⁸

¹³ L.: 12-es lábjegyzet 22-23. o.

¹⁴ L.: 12-es lábjegyzet 24-25. o.

¹⁵ L.: 12-es lábjegyzet 25-35. o.

¹⁶ L.: 12-es lábjegyzet 64. o.

¹⁷ L.: 12-es lábjegyzet 73. o.

¹⁸ Gernet, 1980. 156-161. o.

A halálozások számát tekintve a betegségek elterjedtsége és az orvostudomány fejlettsége volt a meghatározó. Ez utóbbi a kínaiaknál rendkívül fejlett volt, így sok betegség által okozott halálesetet meg tudtak akadályozni. A kínaiak felfogása szerint a betegségek a harmónia megbomlását jelentették. Az orvostudománynak három ágazata alakult ki ekkor: érverésan, akupunktúra és a fekélyek és sebek gyógyítására kiterjedő tudomány.¹⁹

Kína nagymértékű fejlődésének a mongol támadás vetett véget. Az 1220-as, 1230-as évektől indítottak támadásokat, s később a céljuk Kína elfoglalása lett. Bár a kínaiak harcoltak támadóik ellen, a mongolok mégis betörték az országba. A támadók nem foglalkoztak a mezőgazdasággal, a meghódított területeken az öntözőrendszereket elhanyagolták, aszályok és árvizek pusztítottak, melyek miatt csökkent a termelés, ráadásul a parasztokat abból is kizsákmányolták, ami még megteremhetett nekik. A papírpénzeket féktelenül nyomtatták, s ez inflációhoz vezetett. Továbbá a mongol arisztokraták egymással is harcoltak Kínán belül. Mindezek miatt a parasztok természetesen elégedetlenek voltak.²⁰ A vallásba menekültek, de sokan felkeléseket is szerveztek. A mongolokat a XIV. században sikerült végül kiűzni több hadjárat keretében.

Szintén a XIV. században terjedt el, hogy a földeket és tulajdonokat ún. Sárga-jegyzékben gyűjtötték össze. Ez a nevét sárga borítójáról kapta. Az 1393. évi jegyzék például 16 millió családot tartott nyilván.²¹

3.3. A kínai újkor

A kínai népesség drámai növekedése a XIV. század végén kezdődött. A kereskedelem virágzott, Kína exportált árukat Európába is, kereskedelmi végpont volt. Ebből rengeteg pénz (ezüst) áramlott be, s Kína erős és gazdag hatalommá vált. Ezt bizonyítja, hogy a Qing-dinasztia idején 1749 és 1811 között a népessége 177 495 000 főről 358 610 000-re nőtt, vagyis megkétszereződött. A Taiping lázadás előtt 1851-ben a népesség elérte a 431 896 000 főt is.²² A lázadás azonban lelassította a növekedést. A helyzetet rontotta az első (1839-1842) és második ópium-háború (1856-1860) és a japán-kínai háború (1894-1895) is. 1851 és 1864 között körülbelül 30 millió ember vesztette életét. Ebben az időben pestis is pusztított az országban.

Az államon belül migráció is folyt. A régi földterületekről a határmenti területekre vándoroltak az emberek, szélesítve a mezőgazdasági termelési lehetőségeket, s növelve az eredetileg kevésbé népes régiók népességét. Új technikák bevezetésével és új rizs fajták kifejlesztésével a termelés is nőtt, olyannyira, hogy importra nem is volt szüksége Kínának, el tudta látni magát.

¹⁹ L.: előző lábjegyzet 179-185. o.

²⁰ Polonyi, 1988. 66-69 o.

²¹ L.: előző lábjegyzet 71. o.

²²http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_population.htm (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

Az ópium-háborúkat és a japán-kínai háborút követően britek, franciák, németek és japánok vándoroltak be az országba, azon belül a kikötőkbe, s itt befolyási övezeteket hoztak létre. Kína félgymarmati státuszba süllyedt.

A XX. század első harmadát lassú – csupán évi 5 ezrelékes – növekedés jellemezte, 1930-ban a lakosság száma 500 millió fő volt.²³ Ezt az időszakot a zűrzavar jellemezte. A századfordulón zajlott a boxerlázadás az európai jelenlét ellen, ezt azonban vérbe fojtották. 1911-ben szintén felkelést szerveztek, majd 1912. január 1-jén megtörtént az első rendszerváltás, kikiáltották a köztársaságot. A tényleges hatalom azonban a hadurak és a nagybirtokosok kezében volt. Az I. világháborúba Kína is belépett, bár inkább csak névlegesen. Katonailag ugyanis nem vett részt a háborúzásban, csak az országában levő központi hatalmak érdekszférái ellen lépett fel, ugyanis az antant hatalmakkal szimpatizált. Azonban vendégmunkások mentek ki Európába. A világháború lezárása után, 1919. május 4-én újra mozgalmak szerveződtek. 1926-ban pedig maga a császár (Csang Kay-sek) lépett fel erőszakosan, és elindította az Északi-hadjáratot, hogy leszámoljon a tényleges hatalmat birtokló hadurakkal, földbirtokosokkal, 1927-ben pedig pogromot indított a kommunisták ellen. Az üldözöttek ún. bázisterületeket hoztak létre. Az egyik legnagyobb – Fucsie Csiangszu – megtámadása után a kommunisták közül kitört 100 000 katona, s elkezdtek a Hosszú menetelést – vagyis a menekülést. Közülük csak 25 000 katona ért el az északi területekre.²⁴

Kínát külső támadások is érték japán részről, s területeket is tudtak hódítani (Mandzsúriát). 1937-ben pedig elkezdtek a csendes-óceáni offenzívát. A II. világháborúban folytatódott az összecsapások Japán és Kína között. A béke aláírásáig (1945. szeptember 2.) Kína részéről 6 400 000 katona és 5 400 000 civil vesztette életét.²⁵

A háborúknak közvetett hatásai is voltak a népességfogyásra. Csökkent a termékenység, a várható élettartam, születésszabályozást vezetett be, előfordultak csecsemőgyilkosságok, és gyakoribb lett a korai özvegyé válás.

²³ http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_03/1997_03_275.pdf (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

²⁴ Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet, 2. kötet, Európán kívüli országok. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 39-53. o.

²⁵ <http://mek.oszk.hu/00000/00056/html/258.htm> (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

4. Kína népességét befolyásoló tényezők az első modern népszámlálás óta

Kínában az első modern, teljeskörű, statisztikai célú népszámlálást 1953-ban tartották. Az ezt megelőző adatok nem voltak pontosak. Ennek oka lehetett az ország rendkívül nagy mérete (9 596 961 km²),²⁶ az erős központi hatalom és a politikai stabilitás hiánya, a rossz infrastruktúra és a népszámlálás magas költségei.

A már korábban említett első népszámlálás (1953) igen különlegesnek mondható. Először is ez az Össz kínai Népi Kongresszus országos választásainak mellékterméke volt, másodsorban pedig a családfőket szólították fel, hogy „a megadott helyen jelentkezzenek és szolgáltatassák a szükséges adatokat” A kérdőívekben négy kérdés szerepelt: az állampolgár lakóhelye, kora, neme és etnikai hovatartozása. A népszámlálás elméletileg az egész ország területére kiterjedt, azonban voltak benne becsült adatok is a megközelíthetetlen területekről, vagyis mégsem mondható teljeskörűnek.²⁷

Az ekkorra (1953-ra) kialakult helyzetet egy 1949-es esemény határozta meg elsősorban, melynek hatására gyökeresen megváltoztak az életfeltételek: 1949. október 1-jén megtörtént a második rendszerváltás, kikiáltották a Kínai Népköztársaságot. Ezt megelőzően a Nemzeti Párt (Kuomintang) tagjai és 2 millió ember Tajvanba ment és hozott létre egy külön rendszert.²⁸

A rendszerváltást követően az életfeltételek javultak, javult az egészségügyi ellátás, csökkent a csecsemőhalálozások száma, így a termékenység nőtt, s csökkent a halandóság.²⁹ Az átalakulás folyamata – ahogyan Európában is – az ötvenes években felgyorsult. „A változások tempóját jól mutatják a következő adatok: 1950 és 1957 között az egy nőre jutó gyermekszám 5-ről 6-ra emelkedett, a halandóság 20 ezrelékről 10 ezrelékre esett, a természetes növekedés meghaladta a 20 ezreléket.”³⁰ Különösen pozitív hatása volt a 1950 júniusában elrendelt földosztásnak. Ezt megelőzően a földek igen szétaprózottak és szétszórtak voltak Kínában ugyanis a népesség többsége a történelem kezdete óta mezőgazdasággal foglalkozott. A II. világháború előtt azonban a birtokok több mint fele kisebb volt 3 hektárnál, ráadásul a parasztok negyede (!) nem rendelkezett földdel. Ezek a földmennyiségek – illetve a földnélküliség – nem volt kielégítő a kínai parasztoknak. Ráadásul egy-egy természeti katasztrófa súlyos károkat okozhatott, nem is említve az adóterheket.³¹

²⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

²⁷ S. Chandrasekhar: Demográfiai robbanás Ázsiában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 54. o

²⁸ Németh, 2006. 167-169. o.

²⁹ Gyémánt – Katona, 2010. 296. o.

³⁰ L.: 23-as lábjegyzet

³¹ Étienne Balázs: Gazdaság és társadalom a régi Kínában. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976. 62-63. o.

Más sokkok is érték az országot. Az 1950-ben kezdődő koreai háborúba kétmillió katona ment harcolni, ráadásul a kormány megcélozta a nyugatias gondolkodású értelmiségi réteget. Közülük 100 000 embert ítéltek halálra, többeket börtönbe zártak, de sokan öngyilkosok lettek az erőszak és a pszichológiai nyomás hatására. Erre azért került sor, mert a nyugati eszmék szembe kerültek a kommunista elképzelésekkel.³²

Bizonyíték a fejlődésre, hogy az első öt éves terv (1953-1957) – a kezdeti nehézségek után – sikeresnek bizonyult. A jó eredmények ellenére a fejlődés ütemét lassúnak ítélték meg,³³ ezért 1958-ban új politikát vezettek be, az ún. „nagy ugrás” politikáját. Ez az ipar erőteljes fejlesztését tűzte ki céljául, vagyis hagyományos szovjet mintájú modernizáció vette kezdetét. Az iparban azonban ekkor még a lakosságnak csak csekély része dolgozott, így a mezőgazdaságban dolgozók egy részét kellett átküldeni az iparba. Ez hatalmas tömeget érintett. Ennek hatására egy erőteljes urbanizációs folyamat indult el, hiszen a parasztoknak ahhoz, hogy az iparban tudjanak dolgozni, be kellett vándorolniuk a városokba (bár néhol ún. népi kohókat hoztak létre a falusi házak udvarában). A többi paraszt földjeit pedig kollektivizálták. A kollektivizálás azonban általában véve sem mondható előnyösnek – mint ezt láthatjuk a szovjet illetve kelet-európai országok példáján is – ugyanis ez nem ösztönzi a népet a termelésre, hiszen nincs belőle elegendő haszna. Az ún. fekete esztendők így a korábbi növekedésnek a megtorpanását jelentették. Mivel a mezőgazdaságban kevesebben dolgoztak, a termelés csökkent, ez pedig éhínséghez és tömeges éhhalálhoz vezetett.³⁴ 1959 és 1961 között a halálozások száma (közel 25 millió) meghaladta a születéseket.³⁵

A „kiigazítás” politika keretében – vagyis az erőteljes iparosítás leállítása után – az országban ismét javulás volt észlelhető, a lakosság száma évi 15-20 millióval nőtt (ez nevezhető az ország demográfiai csúcsának).³⁶ Ez a nagyméretű növekedés azonban rádöbbsentette az ország vezetését, hogy féken kell tartani a népességnövekedést, mert a mezőgazdaság csak véges számú embermennyiséget tud eltartani. Ezért népesedéspolitika szervezésébe kezdtek.

Igaz azonban, hogy már a „Nagy ugrás” politikája alatt is felmerült az igény valamilyen fajta népességszabályozásra. Ekkor egy támogató hálózat létrehozásában gondolkodtak, ez azonban nem volt összhangban az ország ambiciózus társadalmi-gazdasági programjával, a gigantomániával, így a terv elvesztette jelentőségét.³⁷

³² Németh, 2006. 170. o.

³³ Polonyi Péter: Mao. Pannonica Kiadó, Budapest, 2000. 97. o.

³⁴ Németh, 2006. 173. o.

³⁵ Gyémánt – Katona, 2010. 296. o.

³⁶ L.: 23-as lábjegyzet

³⁷ Massimo Livi-Bacci: A világ népességének rövid története. Osiris Kiadó, Budapest, 1999. 220-224. o.

Később azonban ténylegesen is hoztak intézkedéseket a nagy népességszám csökkentése érdekében, s létrehozták a Családtervezési Minisztériumot, elterjesztették a méhen belüli fogamzásgátló eszközöket, de a népesedéspolitika a kulturális forradalom idejében ismét szünetelt.³⁸

1972-ben születésszabályozási programot vezettek be, melynek két eleme a házasságkötés alsó korhatárának emelése és a „nem tervezett” terhességekre engedélyezett abortusz bevezetése volt. Ez sikeresnek bizonyult, a születések száma csökkent és a befejezett termékenység 5-ről valamivel több, mint 2-re esett vissza.³⁹ Már ekkor megkezdődött a születési kvóták bevezetése. Városban 2, vidéken előbb 3, majd 2 gyermek vállalása volt megengedett. A köztük levő különbséget pedig 4 évben szabályozták. A házasságkötési korhatár nőknél városban 25, falvakban 23 év volt.⁴⁰

Az 1979-es nemzetgyűlésen Hua Kuo-feng – Mao-Ce tung utódja – kijelentette, hogy a „négy modernizáció”, azaz a mezőgazdaság, a honvédelem, az ipar és a tudomány és technika fejlesztésének alapfeltétele a demográfiai növekedés csökkentése⁴¹ így egy radikális lépést tett a kormány a népesség számának csökkentése érdekében, bevezették az „egy család – egy gyerek” politikát. Ennek keretében főszabályként házaspáronként egy gyermeket engedélyeztek. Ez azonban már nem volt annyira sikeres, mint elődje, ugyanis 1985 és 1988 között valamennyivel nőtt a születési arány. Ez utóbbi politika nem érintette ugyanolyan mértékben a lakosságot, sőt tulajdonképpen csak a városokban élő han nemzetiségűekre vonatkoztak ilyen szigorú szabályok. A vidéki lakosság esetében ha az első gyerek lány volt, akkor engedélyeztek egy második gyermeket is.⁴² Így itt a családok többségében „az anya 30 éves kora alatt megszületett a második gyermek”. Továbbá eltérések voltak régióként is: a keleti, nagy népsűrűségű városokban radikálisabb népesedéspolitikai döntéseket hoztak.⁴³ A politika betartatása végett az egykés házaspároknak kedvezményeket biztosítottak (megemelt fizetés, nyugdíj, nagyobb lakás, ingyenes egészségügyi ellátás stb.), akik viszont több gyermeket vállaltak, szankciókban részesültek (az előbbieket megvonása, jövedelemcsökkentés stb.).⁴⁴

Bár ezek a radikális intézkedések felháborították az embereket, mégis sikeresnek mondhatók, ugyanis bár még mindig gyarapszik Kína lakossága, de csökkenő mértékben.

³⁸ Livi-Bacci, 1999. 221.o

³⁹ L.: 23-as lábjegyzet

⁴⁰ Livi-Bacci, 1999. 221.o

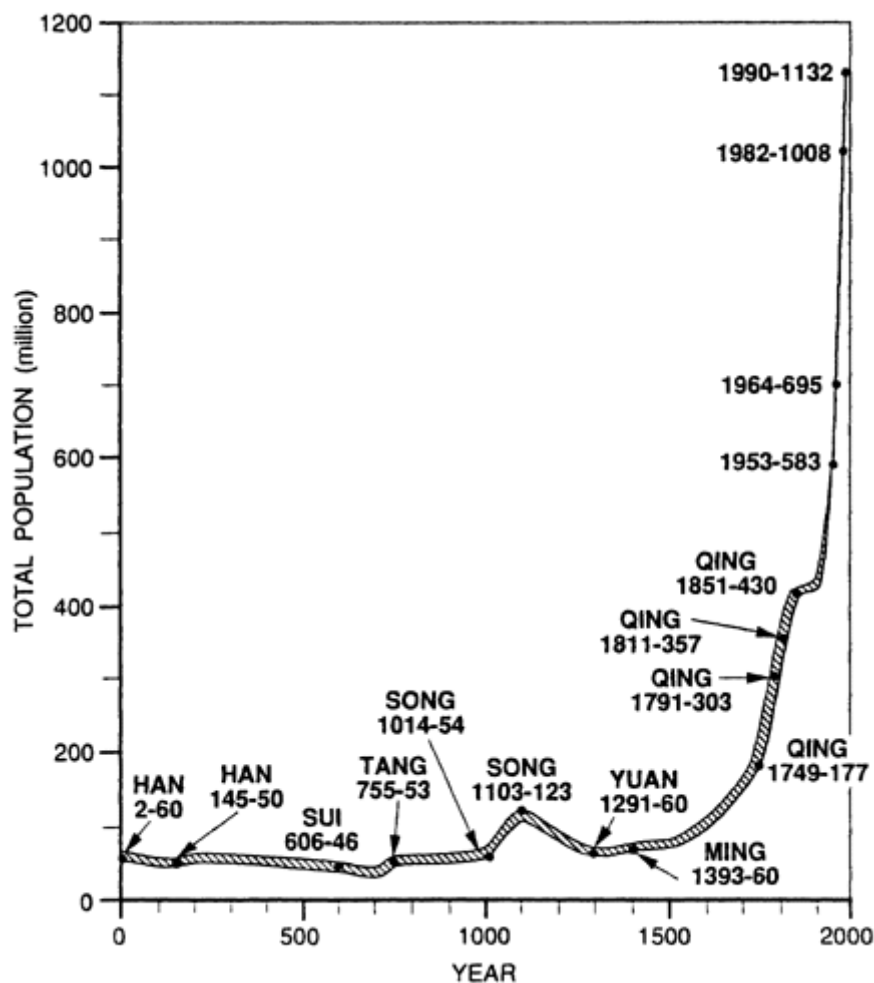
⁴¹ Livi-Bacci, 1999. 222.o.

⁴² L.: 35-ös lábjegyzet

⁴³ L.: 23-as lábjegyzet

⁴⁴ Livi-Bacci, 1999. 222. o.

1. ábra: Kína népessége (0-2000)

Forrás: *Forrás: http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_population.htm (Letöltés ideje: 2012. október 5.)*

5. A népességrobbanás a világban

Az előbbieken megvizsgáltuk, hogy a demográfiai robbanás hogyan bontakozott ki Kínában, illetve, hogy erre a kihívásra milyen politikával igyekeznek válaszolni. Kínához hasonlóan a világra nézve is túlnépesedés figyelhető meg. Ez a folyamat a 18. században kezdődő ipari forradalom nyomán vette kezdetét, mely eleinte csak a legfejlettebb országokat érintette, így hatásai is csak fokozatosan, az európai és észak-amerikai gazdasági centrumokból terjedve jelentkeztek. A lakosság életszínvonala ugrásszerűen megváltozott, a jobb egészségügyi ellátás, az urbanizáció, a bőségesebb táplálkozás jelentősen növelte az emberek életminőségét, ezzel együtt várható élettartamát. A természetes halálozás csökkent, a születések száma viszont egy-két generáción keresztül még magas maradt.

A nyugati világban a népességrobbanás hamar, kevesebb, mint egy évszázad alatt lecsengett.⁴⁵ A népességnövekedés lassulásának közvetlen oka az volt, hogy a nők átlagosan kevesebb gyermeket vállaltak, fontos lett nekik a karrierjük. A csecsemőhalandóság aránya csökkent, a modern fogamzásgátló módszerek egyre jobban elterjedtek és vonzóvá váltak.⁴⁶ A fejlett országokban a nagy szociális ellátórendszerek, különösen a társadalom és nyugdíjbiztosítás azokról is gondoskodik, akiknek nem lehet gyerekük, vagy – az esetek egyre nagyobb részében – nem is nagyon akarnak. A nyugati világ problémái népesedési szempontból napjainkra gyökeresen mássá váltak, társadalmaik előregedtek.⁴⁷ A demográfiai előregedés fokozódik, mely azt jelenti, hogy 100 középkorú, azaz 20-60 éves személyhez képest növekszik a 60 év fölöttiek aránya (az idősök kvóciense). Az arányaiban nagyon sok nyugdíjas eltartása óriási terheket ró a társadalombiztosítási rendszerekre. A nyugdíjbiztosítási járulékot és a betegbiztosítási járulékot még magasabbra kellene emelni, mely jelentősen megterhelné a munkabéreket. A jelenleg is túl magas bérköltségek emelkedése miatt még inkább fokozódni fog a munkahelyek külföldre telepítése, mely növeli a munkanélküliséget és az állami ellátórendszerek pénzügyi nehézségeit.⁴⁸

A demográfiai robbanás vizsgálata során különbséget kell tenni a fejlett és a fejlődő államok között. Az ipari forradalom ugyanis később terjedt át a harmadik világ országaira s nyomában drasztikus népességnövekedés bontakozott ki a 20. század közepére ebben a térségben is. A harmadik világ népesedési folyamatai teljesen máshogy alakultak, alakulnak, mint a fejlett országokban. Nem egy folyamatos belső fejlődés indította be a lakosság gyors növekedését, hanem kívülről érkező impulzusok. A nyugati világban meglévő gátló mechanizmusok nem működtek, és az országok jelentős részében lényegében ma sem működnek. Az eredmény a döbbenetes, lényegében kezelhetetlen globális népességnövekedés. A fejlett nyugati egészségügy, főleg a különféle védőoltások jelentősen csökkentették a természetes halálozást, a születések száma viszont alig változott, aminek több oka is van.⁴⁹ A fejlődő országok nagy részében nem működik semmiféle társadalombiztosítás, így a szülők számára a gyermekek jelentik a családi biztosítási rendszert, emellett a munkaerőt is. További oknak tekinthető, hogy szinte az összes kultúra és világvallás a születés pártján áll.⁵⁰ A harmadik világ gyors népesedése hatalmas belső feszültségeket, problémákat generál.

⁴⁵Kaiser. IV/8 28-29. o.

⁴⁶A világ helyzete 2002. A washingtoni Worldwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatokról. Föld Napja Alapítvány, Budapest, 2001. 164. o.

⁴⁷L. 40-es lábjegyzet 29. o.

⁴⁸Birg, 2005. 118-119. o.

⁴⁹L. 42-es lábjegyzet

⁵⁰Birg: 2005. 121. o.

6. Népesedéspolitika

Napjainkra nyilvánvalóvá vált, hogy a legnagyobb globális kihívás a bolygón a demográfiai robbanás. Ezért szükség van arra, hogy a túlnépesedéssel küzdő államok kormányai politikai eszközökkel igyekezzenek befolyásolni a népesedési folyamatokat, azaz az élveszületések, a halálozások számát vagy a migráció jelenségét. A népesedéspolitikának kétféle fajtáját különböztetjük meg. Az expanzív a népesség növelését célozza, míg a restriktív népesedéspolitikával egy adott terület népességszámát kívánják csökkenteni vagy stabilizálni. Az élveszületésekhez kapcsolódóan megkülönböztetjük az élveszületések számának növelését célzó pro-natalista, és a csökkentését képviselő anti-natalista népesedéspolitikát. Kínában restriktív, anti-natalista politikát alkalmaznak.⁵¹ Sok országnak még nincs világosan megfogalmazott népesedési politikája, illetve megfelelő eszközei, pedig mindenképpen szükség lenne rá a túlnépesedés további emelkedése elleni fellépéshez.

A népességpolitikai célok megvalósítása történhet közvetlen módon, például az abortusz engedélyezésével, illetve olyan jogszabályok meghozásával, melyek például a válást, a házasságkötést vagy a vándorlásokat közvetlenül befolyásolják. De léteznek közvetett eszközök is, olyan politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális intézkedések, melyek szintén hatással lehetnek a népesedési folyamatokra.⁵² A fejlődő országokban igen korlátozottak a megtakarítás és az időskori biztonság megteremtésének lehetőségei, ezért ezeket minél több gyermek felnevelésével igyekeznek biztosítani. Ha kiépülne a társadalombiztosítási- és nyugdíjrendszer a harmadik világban, csökkenne a gyermekek iránti igény.⁵³

Demográfiai kutatók egyre inkább felismerik, hogy a nők helyzete erőteljesen meghatározza a családonkénti gyermekszámot. Így fontos lenne, hogy a nők iskolázottsága, jogaik, lehetőségeik megközelítsék a férfiakét, mert ezzel párhuzamosan javulni fognak a gazdasági és egészségi feltételeik. Továbbá, ha hozzájutnak a családtervezési szolgáltatásokhoz, akkor átlagosan kevesebb gyermekük fog születni.⁵⁴ Ez utóbbi jelenti például a fogamzásgátló eszközök elérhetővé tételét.

Szükséges rendelkezésre álló humán erőforrások nemzetgazdaságilag használhatóvá tétele munkahelyek létrehozásával. Első lépésként érdemes az alacsonyan képzett munkaerőt igénylő szakterületekbe befektetni, majd amikor a népesség képzettségi szintje megfelelő mértékben javult, akkor nagyobb tudást igénylő szektorokban is lehet álláslehetőségeket teremteni.

⁵¹Gyémánt – Katona, 2010. 294-95. o.

⁵²L.: előző lábjegyzet 305. o.

⁵³Surányi, 2001. 277. o.

⁵⁴L.: 41-es lábjegyzet 165. o.

Emellett az egészségügyi rendszer erősítésével csökken a gyermekhalandóság esélye, így a párok kevesebb gyermeket terveznek.⁵⁵ A házaspárok ugyanis gyakran azért vállalnak több gyermeket, hogy a család nehogy túlélő utód nélkül maradjon.⁵⁶

Mindezekon kívül megállapítható, hogy alapvetően a népességnövekedés lelassításának, sőt a népesség csökkenésének leghatékonyabb módja a fejlett gazdaság és a jó életkörülmények megteremtése.⁵⁷ A fejlődő országok a népességszám stabilitásának kérdését kezdetben tisztán népesedési kérdésként kezelték – így erőfeszítéseik hatékonysága meglehetősen alacsony volt –, később viszont felismerték, hogy a népesedés és a társadalmi-gazdasági fejlődés között szoros összefüggés van. Tehát fontos, hogy ezek az országok igyekezzenek optimalizálni a népesség és az erőforrások közötti viszonyt.⁵⁸

7. Népességszám alakulása Kínában⁵⁹

7.1. Előrejelzések

Az 1953-as népszámlálás idején Kínának 582,6 millió lakosa volt. Mint már említettük, ez az adat nem pontos. A határvidékeket ugyanis nem tudták megközelíteni, így ezekről a területekről csak becsléseket csináltak. Ezek alapján az itt élő emberek száma: 8 397 477 fő.⁶⁰ A népesség ez után folyamatosan nőtt – bár egyre lassulva – s az eddigi utolsó népszámlálás idején (2010-ben) már 1341,34 millió fő volt.

Kétévente készíti el az ENSZ a világnépességre és az egyes országok lakosságára vonatkozó előrejelzéseit, legutóbb 2010-ben módosította azokat. A hosszú távra szóló projekciók megalkotása esetében különböző feltevéseket fogalmaznak meg a nemzetek és a nemzetközi szervezetek népesedési és fejlesztési politikájára vonatkozóan. Mivel valamely politikának különböző hatásai lehetnek, így az ENSZ háromféle előrejelzés-változatot hoz nyilvánosságra alacsony, magas és közepes termékenységi mutatókkal számolva.

⁵⁵ http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Afrika/Afrika-ungarisch-final.pdf (Letöltés ideje: 2012. december 1.)

⁵⁶ Livi-Bacci, 1999. 208.o.

⁵⁷ Kaiser. IV/8 32. o.

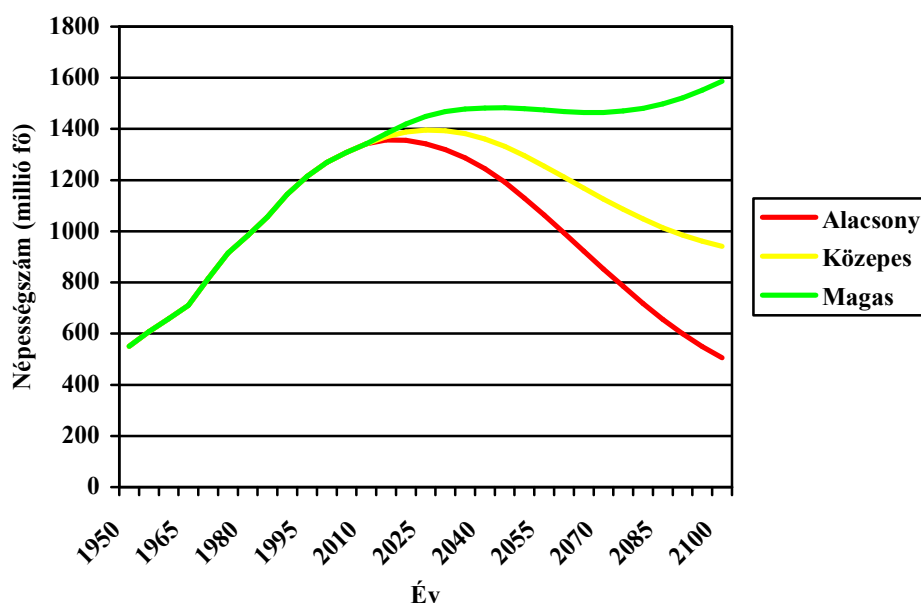
⁵⁸ Dr. Vukovich Gabriella: A népesedéspolitika tartalma, jellege, céljai, eszközei, hatékonysága- nyugat-európai tapasztalatok. Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutató Intézet, Budapest, 1983. 10-11.o.

⁵⁹ Dolgozatunk folyamán kínai statisztikai adatokra, illetve az ENSZ által közzétett számadatokra támaszkodtunk. A közelmúltban azonban ezeknek hitelességét többször megkérdőjelezték. Úgy gondoljuk viszont, hogy mivel valós tényekre nem derült fény, ezen adatok alapján tudjuk megadni a helyzet legmegfelelőbb leírását, emellett több kutatók, elfogadja ezen adatok használhatóságát. Gregory Chow megállapítása szerint például „bár a kínai statisztikai adatokat érdemes óvatosan kezelni –, hogy a Hivatal munkatársai a statisztikai törvény útmutatásai szerint dolgoznak, politikai nyomás a kínai statisztikai hivatalra nem nehezedik. Különösen az 1996 után publikált adatok tekinthetők minden szempontból kifogástalannak. „(Professor Gregory Chow – Are Chinese Official Statistics Reliable? <http://www.princeton.edu/~gchow/downloads.html> (Letöltés ideje: 2012. december 1.); http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2007/2007_03/2007_03_279.pdf (Letöltés ideje: 2012. december 1.))

⁶⁰ Chandrasekhar, 1968. 53-54. o.

A 2. ábrán levő alsó görbe többnyire derűlátó, hiszen ez jelzi előre a legalacsonyabb népességnövekedést. A legfrissebb ENSZ-adatok szerint ebben a változatban Kína népessége 2015-től kezdve csökkenni fog, 2050-re éri el a 1130,21 milliót, 2100-ra pedig visszaesik 505,84 millióra. A középső verzió alapján 2025-ig tart a növekedés, 2050-ben már csak 1130,21 millió, 2100-ban pedig 941,04 millió lakosa lesz az országnak. A legmagasabb népességgel számoló felső változat 2045-től kezdve diagnosztizál csökkenést, 2050-re 1479,3 milliós értékre esik vissza. 2065-től újabb növekedés figyelhető meg, 2100-ra pedig elérheti a 1586,94 milliós értéket is.

2. ábra: Kína népességszámának alakulása 1950-től 2100-ig

Forrás:

<http://data.un.org/Data.aspx?q=china+population&d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a156%2c948> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Jelenleg Kína rendelkezik a legnagyobb 1,34 milliárd fős népességgel. A második helyet India, harmadikat pedig az Egyesült Államok foglalja el 1,189 milliárd, illetve 313 millió fővel.⁶¹

Az ENSZ előrejelzése szerint India körülbelül 10 éven belül meg fogja előzni Kínát a népességszám tekintetében. 2050-re a lakosságszám eléri majd az 1,69 milliárdot, míg Kína esetében 1,30 milliárd fővel számolnak. Ez 46 millióval kevesebb, mint 2010-ben. A harmadik helyen továbbra is az USA fog állni közel 403 milliós lakosságával.⁶²

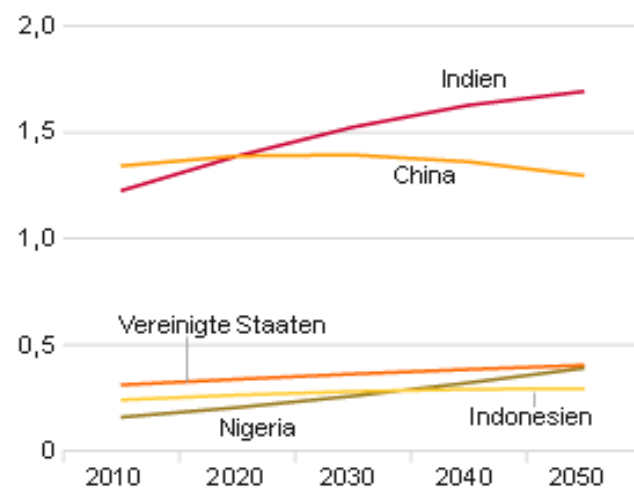
⁶¹ <http://www.census.gov/population/international/data/idb/informationGateway.php> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

⁶² <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/LaenderRegionen/Internationales/Internationales.html> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

5. ábra: Népeségfejlődés 2010 és 2050 között

Bevölkerungsentwicklung bis 2050

Die bevölkerungsreichsten Staaten, in Mrd. Einwohner

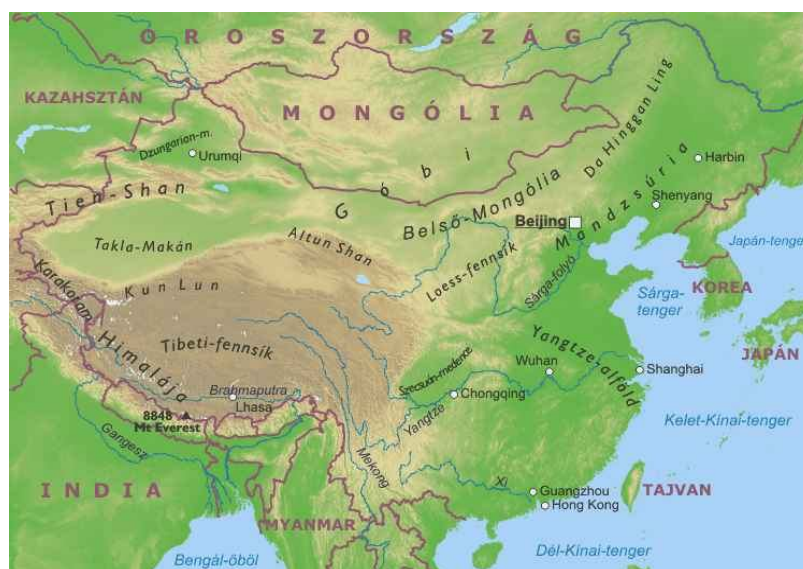
Quelle: UNPOP, Bevölkerungsvorausberechnung
© Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2012

Forrás: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/LaenderRegionen/Internationales/Internationales.html>
(Letöltés ideje: 2012. október 11.)

7.2. Népsűrűség

1953-ban a népsűrűség 159 fő/mérföld volt, s 2010-re ez az arány több mint kétszeresére nőtt, 374 fő/mérföld lett. Ez a változás abból is következik, hogy Kína területe 1953 óta már nem változott, népessége viszont nőtt, szintén több, mint kétszeresére.

3. ábra: Kína domborzata

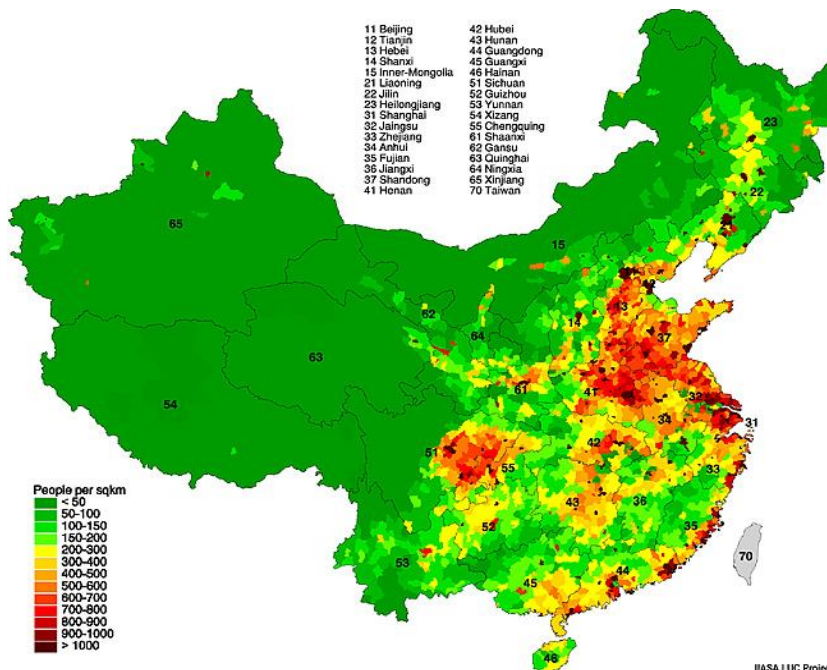

Forrás: <http://kina.terkepek.net/> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Kína domborzata változatos, s ezzel összefüggésben a népesség eloszlása egyenetlen. Kína 65%-án hegyvidékek és fennsíkok, 13%-án víziutak, 10%-án dombságok és szintén 10%-án

termékeny alföldek helyezkednek el. A népesség legnagyobb része tulajdonképpen ezen az utóbb említett 10%-on helyezkedik el.⁶³

4. ábra: Kína népsűrűsége 1993-ban (fő/km²)

Forrás: http://www.china-food-security.org/data/maps/pop/pop_1_s.htm (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

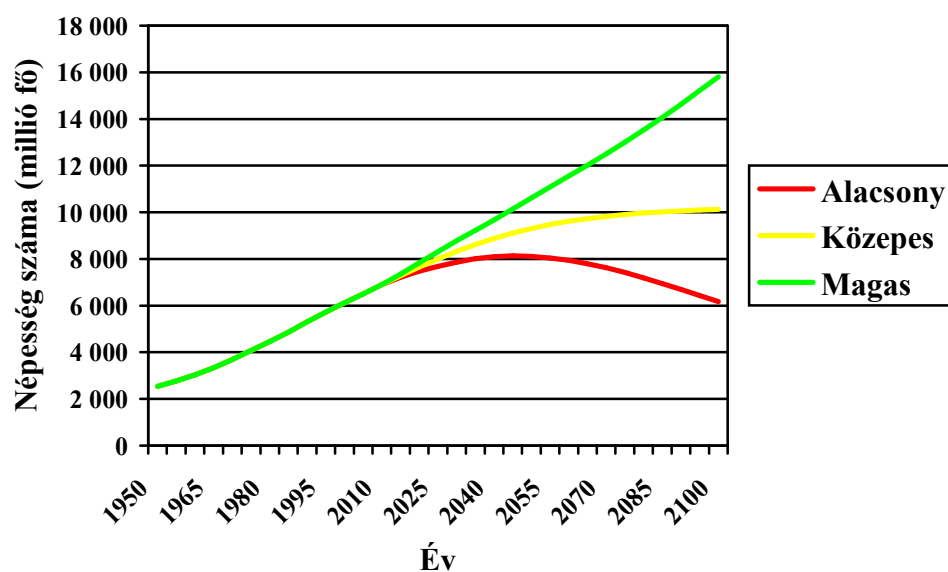
Itt a népsűrűség némely területeken már 1993-ban meghaladta az 1000 fő/km²-t is. Ilyen terület például Peking, Sanghaj és Hong Kong vidéke. A legritkábban lakott területek az ország északi és nyugati területein fekszenek, ilyen például Tibet.

8. A globális népesedés statisztikai adatai

A kínai előrejelzéshez hasonlóan a világ népességére vonatkozóan is közzéteszi projekcióját az ENSZ. 2010-ben a világ lakosainak száma 6 895 millió volt. Az alsó változat szerint a Föld népessége 2045-re haladja meg a 8 131 milliót, ezután viszont csökkenni fog: 2100-ra ismét visszaesik 6 177 millióra. A középső verzió alapján 2045-ben 9 106, 2100-ban 10 125 millió ember lesz a bolygón.

⁶³ Chandrasekhar, 1968. 54. o.

6. ábra: Népeség-növekedés a világon 1950 és 2100 között

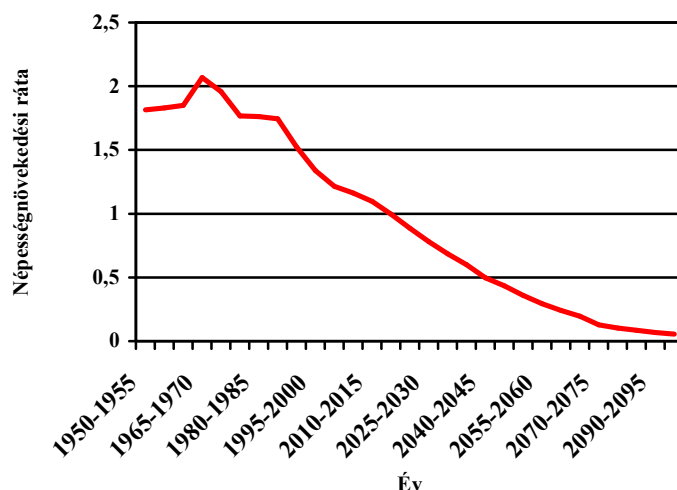

Forrás:

<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population&d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a900>
(Letöltés ideje: 2012. október 9.)

A legmagasabb népeséggel számoló felső változat 2045-re több, mint 10 143 millió embert diagnosztizál, 2100-ra pedig elérheti a 15 805 milliós értéket is.⁶⁴

7. ábra: A világ népeségének növekedési rátája 1950 és 2100 között

Forrás:

<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population&d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a900>
(Letöltés ideje: 2012. október 11.)

⁶⁴<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population&d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a900> (Letöltés ideje: 2012. október 9.)

Habár az utóbbi két változat szerint a népesség még növekedni fog, becslések szerint már egyre csekélyebb mértékben.

Az elmúlt 60 évben 1965 és 1970 között volt a legnagyobb a százalékos növekedés, 2,069%. Azonban ezután folyamatos csökkenést mutatott, például 1985 és 1990 között 1,744%, 2005-2010 között pedig már csak 1,162%. Az előrejelzésben a középső változat szerint 2050 és 2055 között 0,359%, 2095-2100-ban 0,055% lesz ez a szám.⁶⁵

Örvendetes tény, hogy a becslések szerint öt éves átlagban a százalékos növekedés határozottan csökkenő tendenciát mutat, mégis be kell látnunk, hogy nem lehet megjósolni, hogy ez a néptömeg hogyan és miként fog megélni, tekintettel az egyre inkább aprózódó erőforrásokra.⁶⁶ Felmerül a kérdés, hogy van-e határa a fejlődésnek, a demográfiai robbanásnak? Mi a Föld eltartóképességének határa? Hiszen ahhoz, hogy a ma élő emberiség a létfenntartásról gondoskodjon, folyamatosan hozzá kell nyúljon a természeti környezethez, meg kell zavarja az ökoszisztémát, miközben emögött ott áll az a dilemma, hogy meddig mehetünk el az érdekeink érvényesítésében anélkül, hogy katasztrófába sodornánk a jövő nemzedékeit.⁶⁷

9. A túlnépesedés hatásai

9.1. A túlnépesedés hatásairól általában

A népességrobbanással számos globális, környezeti probléma kapcsolatba hozható. A Föld légkörének felmelegedése, az ózonpajzs sérülése, a fajok kihalása, a fosszilis energiahordozók kimerítése, a vizek szennyezése, a termőtalaj pusztulása vagy a trópusi esőerdők megsemmisítése mind a demográfiai eredetű következmények közé tartoznak.⁶⁸

Kutatók szerint a legtöbb országban kezdenek felbomlani, vagy már felbomlottak a lakosság ellátásához szükséges rendszerek. Képesek arra, hogy felmérjék egy rendszer teherbíró képességét, például, hogy egy adott halászati terület mennyi ember fehérjeszükségletét tudja fedezni. Az adatok arra engednek következtetni, hogy már az 1982-es kutatás idején sem volt 65 ország abban a helyzetben, hogy a szükséges élelmiszereknek legalább a minimumát megtermeljék.⁶⁹ 2001-2003-ban az alultáplált emberek száma világszerte elérte a 854 milliót, a legutolsó adat pedig 870 millió volt. A fejlődő világban az emberek 22%-a, azaz 1,29 milliárdan

⁶⁵<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population+growth&d=PopDiv&f=variableID%3a47%3bcrID%3a900>
(Letöltés ideje: 2012. október 9.)

⁶⁶Kaiser, IV/8 31. o.

⁶⁷Sárfalvi Béla: A világnépesség növekedése. In. Dr. Nánási Irén (szerk.): Humánökológia. Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar, Budapest, 1992. 15. o., 19. o.

⁶⁸Birg, 2005. 122. o.

⁶⁹A világ helyzete 1987/88-ban. Adatok bolygónk jövőjéről. A washingtoni Worldwatch Institute jelentése. Árkadia Kiadó, Budapest, 1987. 11. o.

éltek kevesebb, mint napi 1,25 dollárból, 2008-ban. Bár ez a szám 1990-ben még 43% volt, de még mindig nagyon magasnak mondható.⁷⁰

A kínaiak körében is aggasztó a helyzet. Sanghai 600 millió lakosából 140 millió rosszul táplált. 2006-os adatok szerint a Kínaiak közel kétharmada faluban élt, az átlagos egy főre eső jövedelem náluk évi 1000 dollár alatt volt. Ezenkívül a világ 20 legszennyezettebb levegőjű városából 16 Kínában található. A kínai környezetvédelmi minisztérium 200 kínai várost úgy ítélte meg, hogy nem felelnek meg a WHO követelményeinek.⁷¹

A népesség kérdését ritkán említik az egyéb környezeti problémákkal, például az éghajlatváltozással kapcsolatban. Ahogyan a népesség növekszik, egyre kisebb rész jut mindenkinek a légkörből, ahová a szén-dioxidot, metánt és a többi, felmelegedést okozó gázt juttathatja.⁷² A globális szén-dioxid kibocsátás mértéke a múlt évben 3%-kal emelkedett, elérte az évi 34 milliárd tonnát. Kínában a kibocsátás 9%-kal nőtt, meghaladta 7,2 tonna/fő értéket.⁷³

A népesség erőteljes növekedésének további következménye a fiatalok nagyarányú munkanélkülisége. A szociális ellátórendszerek hiánya miatt az emberek nagy tömegeinek helyzete kilátástalanná válik, mely társadalmi elégedetlenséghez vezethet. A problémákra való megoldásként sokan választják a menekülést a fejlett országokba, ezek a menekültek adják a nyugati világ legális, illetve illegális bevándorlóit. Az úgynevezett jóléti államok működése ma már lényegében elképzelhetetlen munkaerő-import nélkül. Mérhető munkaerő-feleslege pedig lényegében csak a harmadik világ országainak van, ahol egyébként meg is van a kivándorlási hajlandóság. Ez a folyamat, a bevándorlás jelensége az, melyben a fejlett és a fejlődő világ népesedési tendenciái összekapcsolódnak.⁷⁴

Habár a bevándorlás célországai hasznot húznak abból, hogy a bevándorlók általában olcsó munkaerőt kínálnak fel, illetve a társadalomnak is haszna van a kulturális sokféleségből, a jelenségnek megvannak a maga hátrányai.⁷⁵ Németországban például már a 80-as években is 1022 bevándorló jutott 100 000 lakosra, ez a drasztikus szám azóta is folyamatosan emelkedik. Ha a tendencia nem változik, fennáll a veszélye annak, hogy a jövőben a hazai népesség kisebbségbe kerül.⁷⁶

⁷⁰<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20040961~menuPK:34480~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html> (Letöltés ideje: 2012. október 14.)
<http://www.wfp.org/hunger/what-is> (Letöltés ideje: 2012. október 14.)

⁷¹A világ helyzete 2006. Fókuszban Kína és India. Föld Napja Alapítvány, Budapest 2006. 23-27. o.

⁷²L. : 41-es lábjegyzet 170. o.

⁷³Forrás: <http://edgar.jrc.ec.europa.eu/index.php> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

⁷⁴Birg, 2005. 121-122. o.

Kaiser, IV/8 29. o.

⁷⁵L. : 41-es lábjegyzet 166. o.

⁷⁶Birg, 2005. 117. o.

Végső soron minden érintett országnak el kell döntenie, hogy milyen feltételekkel, hány embert lát szívesen. Intézkedéseket kell hozniuk a további bevándorlás fékezésére, különösen azoknak, melyeknek nincsenek elegendő természeti erőforrásaik, vízkészletük.⁷⁷

9.2.A túlnépesedés következményei Kínában

9.2.1. Korösszetétel

Ahogy a világ számos részében, úgy Kínában is súlyos következményei vannak a túlnépesedésnek. Az 1953-as népszámlálás idején a népesség 39%-a volt fiatalabb 17 évesnél, 45,5%-a 18 és 49 év közötti és 13,5% 50 év feletti.⁷⁸ Ezek az arányok folyamatosan változtak, bár eleinte még csak kis mértékben. Az idősek száma egyre nőtt, míg a fiataloké folyamatosan csökkent. Ez utóbbi tény a születésszabályozásnak köszönhető. E kettő folyamattal párhuzamosan nőtt a középkorúak, a gazdaságilag aktívak száma, így egyre több ember látta el az egyre fogyó, nem dolgozó idősebb és fiatalabb korosztályt. 2010-ben a lakosság 19,5%-a 14 évesnél fiatalabb volt, 68,5%-a 15 és 60 év közötti, 12,3% pedig 60 év feletti személy. Ekkor „100 felnőttnek csupán 47 inaktív életkorút kellett eltartania.”⁷⁹ A tendencia azonban várhatóan változni fog, s Kínának az elöregedés problémájával kell majd megküzdenie. Ez a demográfiai probléma valószínűleg igen súlyosan fogja érinteni az országot. Egyrészt az egy család – egy gyerek politikának köszönhetően egyre kevesebb gyerek születik, másrészt pedig folyamatosan nő a várható élettartam. Vagyis csökken a halálozások száma, illetve az ENSZ becslése szerint 2050-re 33,7%, 2100-ra pedig 39,6% lesz az idősek aránya. Ez nagyban érinti az idősek kvóciensét, így az aktív-inaktív személyek megoszlását. „2050-ben 100 munkaképes korúra [...] 87 inaktív fog jutni.”⁸⁰

Szintén a népesedéspolitikai irányvonalból adódik, hogy elterjedt az egykék száma. Ha ez több nemzedéken keresztül is megfigyelhető lesz, akkor elterjedhet az ún. „4-2-1 probléma”. Ennek lényege, hogy egy fiatal felnőttnek kell a jövőben ellátnia a két szülőjét illetve a négy nagyszülőjét.⁸¹ Ez alól a kötelezettség alól nem bújhatnak majd ki a fiatal kínaiak, hiszen az idősek gondviselését a hatályos kínai alkotmány is előírja.⁸² Ráadásul az elhanyagolás következménye lehet a környezet megvetése is. Így a gyerekek úgymond rá vannak kényszerítve a felmenők gondozására, de az otthoni tanítás és a hagyományok is erre kötelezik őket.

⁷⁷ L.: 41-es lábjegyzet 166. o.

⁷⁸ Chandrasekhar, 1968. 55. o.

⁷⁹ L.: 8-as lábjegyzet

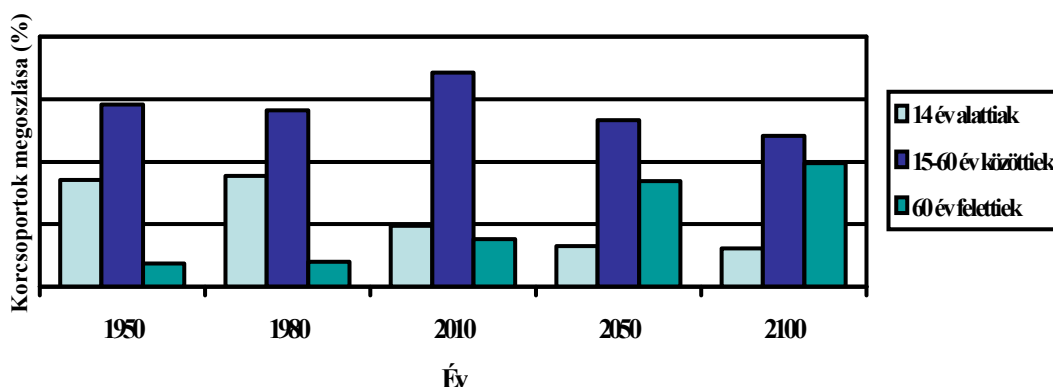
⁸⁰ L.: 8-as lábjegyzet

⁸¹ L.: 8-as lábjegyzet

⁸² Constitution of the People's Republic of China: Article 45. <http://english.people.com.cn/constitution/constitution.html> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

A helyzeten ront még a kínai nyugdíjrendszer állapota is. Ez alapján csak a városokban dolgozók részesülhetnek nyugdíjban, de közülük sem mindenki (kivételek például a migránsok lásd: A városi és falusi népesség aránya című részben). Az idősök számának növekedéséből következik (ami az inaktívok növekedését is jelenti), hogy az egy ellátottra jutó befizetők száma csökken.⁸³ A nyugdíjrendszer azonban várhatóan változni fog: a nyugdíjkorhatárt 65 évre akarják emelni, míg napjainkban a férfiak átlagosan 60, a nők pedig 50 éves korukban mennek nyugdíjba.⁸⁴ Ez véleményünk szerint megfelelő megoldás lehet, hisz így nőne az aktívok száma, és még az a veszély sem fenyegetné a társadalmat, hogy a fiataloknak nem jut munka, hisz az ő számuk folyamatosan csökken. Bár az idősök nagymértékű növekedését figyelembe véve, elképzelhető, hogy még ez a korhatár sem lenne elegendő ahhoz, hogy megfelelő ellátást kapjanak az inaktívok. A nyugdíjkorhatárt azonban túl sokáig sem lehet emelni, hisz nagyon idős korban már a munkavégzés minősége is csökken, illetve a megterhelés egészségügyi problémákat is okozhat.

8. ábra: Kína korösszetétele az arányokat tekintve 1950- 2100

Forrás: <http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a33> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

<http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a31> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

<http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a30> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

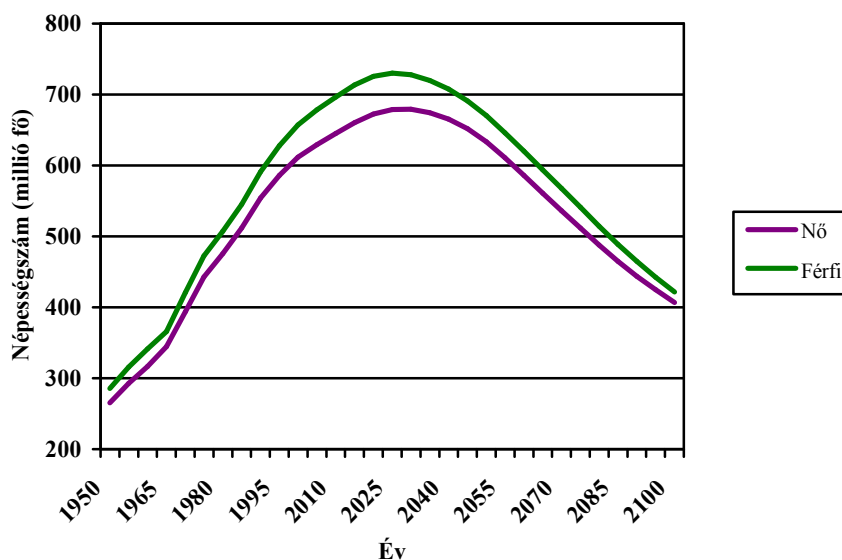
⁸³ http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=375 (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

⁸⁴ http://www.profession.hu/hu/cikk_rovid_hirek/20120608/kinaban-is-ketyeg-a-nyugdijbomba/1026 (Letöltés: 2012. október 13.)

9.2.2. Nemek szerinti megoszlás

1953-ban Kínában 297,5 millió férfi (51,82 %) és 276,6 millió nő (48,18%) élt. Ekkor 100 nőre 107,7 férfi jutott.⁸⁵ 2010-re az arányok kissé megváltoztak: a férfiak száma 696,3 millió fő (51,9%), a nőké pedig 645 millió (48,1%). Ekkor már 100 nőre 108 férfi jutott.⁸⁶

10. ábra: Férfiak és nők száma Kínában 1950-2100

Forrás: <http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a11> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

<http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a10> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Ezek az adatok látszik, hogy a nemek aránya kissé eltolódott: a férfiak száma több lett. Ennek a hátterében történelmi hagyományok állnak. A korábbiakban már szóltunk róla, hogy a férfiaknak nagyobb jelentőséget tulajdonítottak. Ez a felfogás napjainkban sem változott sokat. Ráadásul a modern technológiák kifejlődése előtt nem igazán tudták megjósolni vagy befolyásolni, hogy milyen nemű gyerekük legyen, napjainkban azonban már magzat korában meg lehet állapítani a baba nemét. Alapvetően a falvakban van nagyobb jelentősége a fiúgyermekek világra hozásának, itt ugyanis teljesen a férfiak feladata a későbbiekben a szülők ellátása, ráadásul itt még jobban élnek a hagyományok. A modern technológiának negatív hatásai is vannak, ugyanis elterjedt, hogy ha a magzat nőnemű, akkor elvetetik akár késői stádiumban is. Ezen túl az is szokássá vált, hogy eltitkolják a terhességeket, majd ha lány gyermek születik, azt megölik, eladják vagy elhagyják.⁸⁷ Ebből a szempontból nem fejlődött sokat a kínai civilizáció, hisz régen is szokás volt a gyermek csecsemők megölése és sajnos ma is

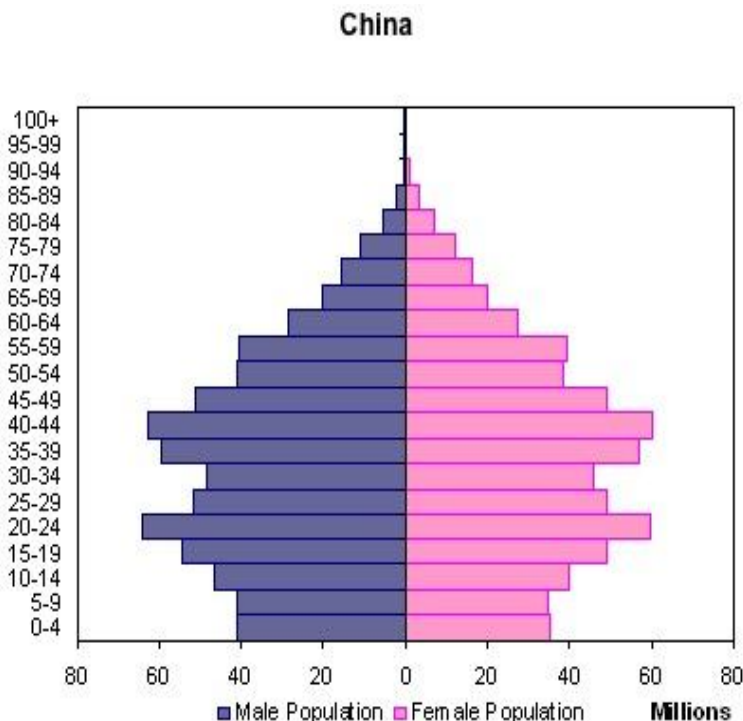
⁸⁵ Chandrasekhar, 1968. 55. o.

⁸⁶ <http://data.un.org/Explorer.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a156%2c948> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

⁸⁷ L.: 8-as lábjegyzet

előfordul. Ugyanakkor azt is elmondhatjuk, hogy ebben nagy szerepe van az egy család – egy gyerek politikának. Véleményünk szerint ezeket a kegyetlen dolgokat teljesen el kellene vetni, bár nyilvánvaló, hogy az illegális, titkos tevékenységek ellen a kormány sem tud mit tenni.

9. ábra: Kína korfája 2010-ben

Forrás: <http://www.businessinsider.com/indian-demographics-2010-12> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Kínában mára már nagymértékben eltorzult a fiú- és lánygyermek aránya. A korfán (4. ábra) is látható, hogy míg a fiú újszülöttek száma 2010-ben meghaladta a 40 milliót, a lány csecsemők száma csupán 35 millió körüli. Ezek az egyenlőtlenségek azonban idős korra eltűnnek. Viszont várhatóan „2020-ra már 30 millió olyan házasulandó korban lévő kínai férfi lesz, akinek nem jut ellenkező nemű pár – ez a korcsoport csaknem egyötödét jelenti.”⁸⁸ Ráadásul elterjedt a leányrablás, melynek száma évente valószínűleg több 100 000-re tehető.⁸⁹

9.2.3. A városi és falusi népesség aránya

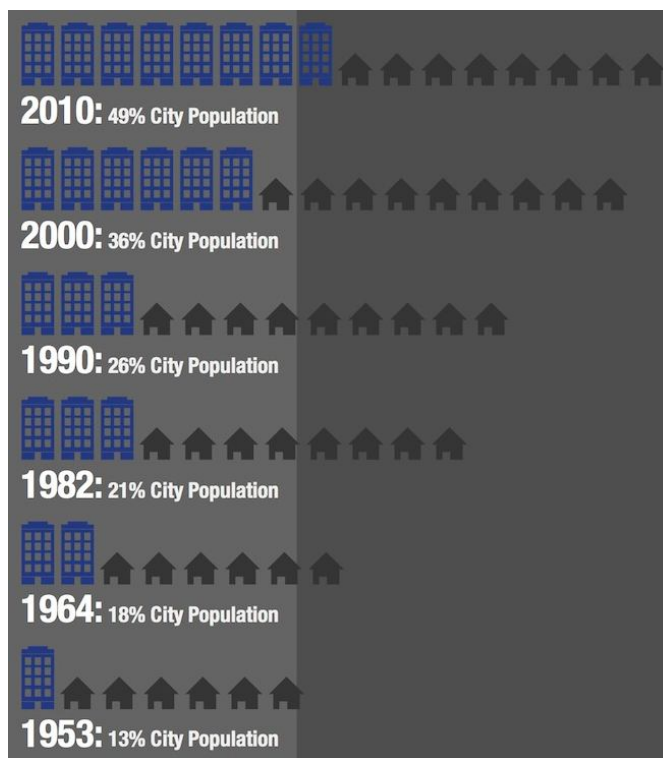
1953-ban a népesség 13%-a élt városokban. Ezután azonban egy erőteljes urbanizációs folyamat kezdődött el (a nagy ugrás politika idejében a városiasodás még jobban felgyorsult). 2010-ben már a lakosság 49%-a élt városokban, 2011-ben pedig már a lakosság több, mint fele. „A Kínai Társadalomtudományi Akadémia előrejelzése szerint a városlakók aránya 2030-ra 70-

⁸⁸ L.: 8-as lábjegyzet

⁸⁹ Gyémánt – Katona, 2010. 297. o.

75%-ra nő, vagyis számuk meghaladja az egymilliárd főt.”⁹⁰ Ez nagy problémát okoz a kínai önkormányzatoknak, hiszen az új városi lakosoknak lakóhelyet, munkahelyeket kell biztosítani, fejleszteni kell az infrastruktúrát és bővíteni a szociális lehetőségeket, ráadásul mindezt fenntartható módon.

11. ábra: A városiasodás folyamata Kínában: 1953-2010

Forrás: <http://countrymeters.info/en/China/> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

„Külön problémát jelentenek az úgynevezett vándormunkások vagy migránsok.”⁹¹ Ők falvakban vannak regisztrálva, mégis bevándorolnak a városokba és ott vállálnak munkát, ott élnek. A probléma velük szemben az, hogy a városokban már nem tudják regisztráltatni magukat, ezért ők és gyermekeik kiszorulnak a városi ellátórendszerből, egészségügyből, oktatásból, közszolgáltatásokból (ez csak a városokban regisztráltaknak jár). Ráadásul általában jövedelmük és így fogyasztásuk is jóval alacsonyabb, mint a városiaké, kiszolgáltatott és bizonytalan helyzetbe kerülnek. Az ő számuk kb. 240 millió fő.

⁹⁰L.: 8-as lábjegyzet

⁹¹L.: 8-as lábjegyzet

10. Összegzés

Amint láthattuk, Kína és a világ népessége a történelem folyamán nagymértékben megnőtt az utóbbi évezredekben. A növekedés nem volt azonban mindig töretlen, számos konfliktust – háborút, belső viszályokat, elégedetlenséget – kellett megoldaniuk az országoknak. A tendencia az utóbbi 50 évben (Kínában az első modern népszámlálást követően) is folytatódott, sőt rohamosabb ütemben. Az akadályok azonban még mindig fellelhetőek voltak. Kínában a nagy ugrás politikájának pár évében például 20 millió áldozatról beszélhetünk. A magas népességszám azonban több kihívással is jár, például éghajlatváltozás, urbanizáció, környezetszennyezés, éhínség. A problémákat a kínai vezetőség is észrevette, ezért restriktív népesedési politikát kezdett el, az ún. „egy család – egy gyerek” politikát. A kínai népesedéspolitikához hasonlóan a többi, túlnépesedéssel küzdő országban is szüksége lenne arra, hogy állami intézkedésekkel befolyásolják a lakosságszámot. Szerintünk a kínai megoldás követendő példa lehet a súlyos problémákkal küzdő országok számára, ezzel legalább ténylegesen csökkenne a népesség száma, míg ha közvetett politikai eszközöket alkalmaznak, azzal nem biztos, hogy gyors és hatékony eredményeket érnek el, és közben még súlyosabbá válhat a probléma. Viszont a kínai példát követő népesedéspolitikát alkalmazó kormányoknak intézkedéseiket mindenképpen kevésbé radikális módon kellene megvalósítaniuk. Megoldás lehet így, ha a nem rögtön a második, hanem a harmadik gyermekek vállalását szankcionálják bizonyos módon, hiszen az egyszerű reprodukció (2 gyermek) még nem jelent népességnövekedését. Ez utóbbi miatt úgy gondoljuk, hogy az abortuszt (feltéve, hogy már elég fejlett az ország, és ott ez a fajta beavatkozás elfogadott, elterjedt) sem lehetne megengedni, csak a harmadik gyermeknél, és persze szükségállapotban (például ha a gyermek vagy az anya egészsége veszélyeztetett vagy erkölcsi okok miatt). Megjegyzendő azonban, hogy ha az országban levő demográfiai helyzet kevésbé kritikus, vagy fejlettsége nem engedi az előbbieket alkalmazását (például rossz az ország gazdasági helyzete vagy nem alkalmaznak szociálpolitikát), akkor mindenféleképpen a közvetett intézkedéseket kell bevezetni, így modernizálni az országot, vagyis fejleszteni az egészségügyet, oktatást, gazdaságot stb.

A kínai politikához visszatérve, igaz, hogy az általuk alkalmazott módszernek a járulékos hatása, hogy a közeljövőben az ország népessége folyamatosan öregszik, nőhiány alakulhat ki, ráadásul, ha több nemzedéknél az egyik lesznek általánosak, nekik nehezebb lesz több szülőt, nagyszülőt ellátni. Az államoknak tehát számos problémával kell megküzdeniük. Tulajdonképpen leszűkítve két lehetőség van előttük: a túlnépesedés vagy az elöregedés fog problémákat okozni. Véleményünk szerint egyik megoldás sem jó, bár az utóbbit egy megfelelő szociális rendszerrel kézben lehetne tartani. Például Kínában hatásos lehetne, ha a

mezőgazdaságban dolgozók is fizetnének járulékot a terményeik után, melyet később nyugdíj formájában visszakapnak. A szociális rendszer fejlesztésére a kínaiaknak talán lehetősége is lehetne, hiszen GDP-jük a világon a második legmagasabb, de a jóslatok szerint hamarosan ők lesznek a világon a leggazdagabbak.

Felhasznált irodalom

Gyémánt Richárd – Katona Tamás: Demográfia. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2010. 24. o., 296-297.o., 294-95. o., 305. o.

Étienne Balázs: Gazdaság és társadalom a régi Kínában. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976. 61-69. o.

Herwig Birg: A világ népessége. Corvina Kiadó Kft, Budapest, 2005. 18-20. o., 118-119. o., 121. o., 122.o., 117.o.

Jacques Gernet: Kína hétköznapijai a mongol hódítás előestéjén 1250-1276. Gondolat Kiadó, Budapest, 1980. 12-13. o., 22-35. o., 61-78. o., 156-161. o., 179-185. o.

Massimo Livi-Bacci: A világ népességének rövid története. Osiris Kiadó, Budapest, 1999. 208. o., 220-224. o.

Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet, 2. kötet, Európán kívüli országok. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 39-53. o., 167-175. o.

Polonyi Péter: Kína története. Kozmosz Könyvek, Budapest, 1988. 12-13. o., 19-72. o

Polonyi Péter: Mao. Pannonica Kiadó, Budapest, 2000. 97. o.

S. Chandrasekhar: Demográfiai robbanás Ázsiában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 52-55. o., 58. o.

Surányi Sándor: Források, népesedés és fenntartható fejlődés a globális gazdaságban. Aula Kiadó Kft, Budapest, 2001. 261-262. o., 277. o.

Dr. Vukovich Gabriella: A népesedéspolitika tartalma, jellege, céljai, eszközei, hatékonysága- nyugat-európai tapasztalatok. Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutató Intézet, Budapest, 1983. 10-11.o.

A világ helyzete 1987/88-ban. Adatok bolygónk jövőjéről. A washingtoni Worldwatch Institute jelentése. Árkadia Kiadó, Budapest, 1987. 11. o.

A világ helyzete 2002. A washingtoni Worldwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról. Föld Napja Alapítvány, Budapest, 2001. 164. o., 165. o., 170. o., 166. o.

A világ helyzete 2006. Fókuszban Kína és India. Föld Napja Alapítvány, Budapest 2006. 23-27.o.

Sárfalvi Béla: A világnépesség növekedése. In. Dr. Nánási Irén (szerk.): Humánökológia. Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar, Budapest, 1992. 15. o., 19. o.

Kaiser Ferenc: A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai. In. Nemzet és biztonság – Biztonságpolitikai szemle. IV/8 27-28. o., 28-29. o, 32. o.

Constitution of the People's Republic of China: Article 45. <http://english.people.com.cn/constitution/constitution.html> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Professor Gregory Chow – Are Chinese Official Statistics Reliable?
<http://www.princeton.edu/~gchow/downloads.html> (Letöltés ideje: 2012. december 1.)

http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_03/1997_03_275.pdf (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

<http://mek.oszk.hu/00000/00056/html/258.htm> (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

http://wiki.konfuciuszintezet.hu/index.php/K%C3%ADna_t%C3%B6rt%C3%A9nete#.C5.90skor_.C3.A9s_a_kult.C3.BArh.C3.A9roszok_kora (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/oktatas-gazdasagtana/ch03s05.html> (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

http://kommentar.info.hu/iras/2012_1/demografiai_folyamatok_kinaban (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_population.htm (Letöltés ideje: 2012. október 5.)

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

<http://data.un.org/Explorer.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a156%2c948> (Letöltés ideje: 2012. október 12.)

<http://www.census.gov/population/international/data/idb/informationGateway.php> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/LaenderRegionen/Internationales/Internationale.s.html> (Letöltés ideje: 2012. október 11.)

<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population&d=PopDiv&f=variableID%3a12%3bcrID%3a900> (Letöltés ideje: 2012. október 9.)

<http://data.un.org/Data.aspx?q=world+population+growth&d=PopDiv&f=variableID%3a47%3bcrID%3a900> (Letöltés ideje: 2012. október 9.)

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20040961~menuPK:34480~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html> (Letöltés ideje: 2012. október 14.)

<http://www.wfp.org/hunger/what-is> (Letöltés ideje: 2012. október 14.)

<http://edgar.jrc.ec.europa.eu/index.php> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

<http://kina.terkepek.net/> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

http://www.china-food-security.org/data/maps/pop/pop_1_s.htm (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

Forrás: <http://www.businessinsider.com/indian-demographics-2010-12> (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=375 (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

http://www.profession.hu/hu/cikk_rovid_hirek/20120608/kinaban-is-ketyeg-a-nyugdijbomba/1026 (Letöltés ideje: 2012. október 13.)

http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Afrika/Afrika-ungarisch-final.pdf (Letöltés ideje: 2012. december 1.)

http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2007/2007_03/2007_03_279.pdf (Letöltés ideje: 2012. december 1.)